

ŠIAULIŲ MIESTO VAIKŲ DARŽELIŲ TERITORIJŲ ANALIZĖ

Rita Šulskienė

Šiaulių universitetas, Gamtos mokslų fakultetas

Įvadas

Per žmogaus sąveiką su gamta formuojamos jo vertybinės nuostatos, gamtamokslinis mąstymas, ekologinė kultūra. 21-ojo amžiaus visuomenė pasirinko darnaus vystymosi kelią. Daug dėmesio skiriama sveikai aplinkai kurti, asmenybės vertybių nuostatomis, gamtamoksliniam mąstymui ugdyti, aplinkai palankaus gyvenimo būdui formuoti.

Vaiko asmenybės ugdymui, pasaulėžiūros formavimui, gamtos, pasaulio pažinimui didelės reikšmės turi laiko leidimas tinkamai įrengtuose vaikų darželiuose. Gražioje, jaukioje ir saugioje aplinkoje augantiems vaikams formuojama aplinkai palankaus elgesio nuostatos, gamtojauta, elementarūs aplinkotyros įgūdžiai, atsakomybės jausmas. Jų žaislais tampa kankorėžiai, nukritę lapai, šakelės. Išmokstama gėrėtis žiedais bei vaisiais, jų nenuskinant. Vaikai stebi, kur ir kokie augalai pražysta, pradeda derėti. Mokosi pažinti spalvas, kurios vaikus veikia psichologiškai.

Žmogaus pasaulėžiūra formuojasi nuo pat vaikystės. Ją formuoja visa aplinka. Vaikų įstaigų teritorijos turi būti saugios, švarios, tvarkingos, privaloma ugdyti vaikų gamtos ir aplinkos pažinimą, lavinti estetinius pojūčius (Klimavičienė, 2005).

Vaikų auklėjimo įstaiga – tai kultūrinių, dvasinių tradicijų puoselėjimo lopšys. Čia vaikui gali būti skiepijamos mūsų krašto tradicijos, ne visa tai primenant, o pačiam mažyliui stebint aplinką. Darželio teritorija išsilyja į miesto želdynų sistemą ir norėtųsi, kad būtų geras pavyzdys miestiečiams, kaip tvarkyti aplinką ir išsaugoti savo krašto tradicijas, augaliją.

Šiaulių miesto strateginiame plėtros plane 2007–2016 metams numatyti uždaviniai: stiprinti švietimo įstaigų materialinę ir techninę bazę; renovuoti ikimokyklinio ugdymo įstaigas 2007–2016 metais; parengti ikimokyklinių įstaigų žaidimo aikštelių modernizavimo techninius projektus ir organizuoti modernizavimo darbus 2008–2016 metais.

Tikslas – Šiaulių miesto vaikų darželių teritorijų analizė, siekiant jas optimizuoti.

Uždaviniai: išnagrinėti vaikų darželių teritorijų struktūrą ir žaliasias erdves bei augalus; įvertinti darželių mažosios architektūros būklę.

Tyrimo objektas ir metodai

Analizei pasirinkta 19 Šiaulių miesto vaikų lopšelių darželių ir dienos užimtumo centro „Goda“ teritorijos (63 proc. visų darželių). Iš viso Šiaulių mieste yra 29 lopšeliai-darželiai ir 3 specialūs ugdymo centrai, kuriuose yra po kelias darželinukų grupes. Jie išsidėstę įvairiuose miesto rajonuose. Dalies darželių administracija neleido rinkti informacijos apie juos. Tirtų Šiaulių darželių sąrašas:

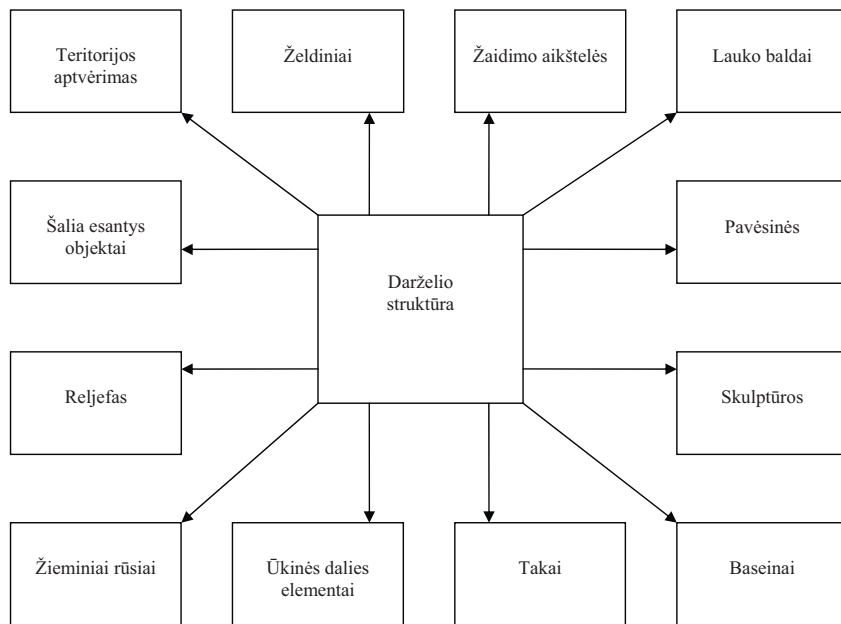
1. Lopšelis-darželis „Pasaka“, Statybininkų g. 7.
2. Logopedinis lopšelis-darželis, Lieporių g. 4.
3. Lopšelis-darželis „Gintarėlis“, Saulės takas 5.
4. Lopšelis-darželis „Voveraitė“, Saulės takas 7.
5. Lopšelis-darželis „Eglutė“, Korsako g. 6 a.
6. Lopšelis-darželis „Dainelė“, Dainų g. 28.
7. Lopšelis-darželis „Rugiagėlė“, Dainų g. 31.
8. Lopšelis-darželis „Kregždutė“, P. Cvirkos g. 60.
9. Lopšelis-darželis „Berželis“, Lydos g. 4.
10. Lopšelis-darželis „Pupų pėdas“, Dainų g. 88.
11. Lopšelis-darželis „Žirniukas“, M. Valančiaus g. 31.
12. Lopšelis-darželis „Pušelė“, Z. Gėlės g. 6.
13. Lopšelis-darželis „Žiburėlis“, Darbininkų g. 30.
14. Lopšelis-darželis „Žilvitis“, Marijampolės g. 8.
15. Lopšelis-darželis „Gluosnis“, J. Janonio g. 5.
16. Lopšelis-darželis „Ažuoliukas“, Rūdės g. 6.
17. Lopšelis-darželis „Žibutė“, Ežero g. 6 a.
18. Lopšelis-darželis „Ežerėlis“, Ežero g. 70.
19. Lopšelis-darželis „Klevelis“, Miglovaros g. 26.
20. Šiaulių miesto savivaldybės dienos užimtumo centras „Goda“, Žalgirio g. 3

Informacija rinkta darželius aplankant ir fotografuojant bei vizualiai įvertinant aplinką, aprašant būdingus elementus. Surinkus medžiagą, ji analizuota, kiekvienam struktūriniam elementui priskiriant kiekybinę išraišką.

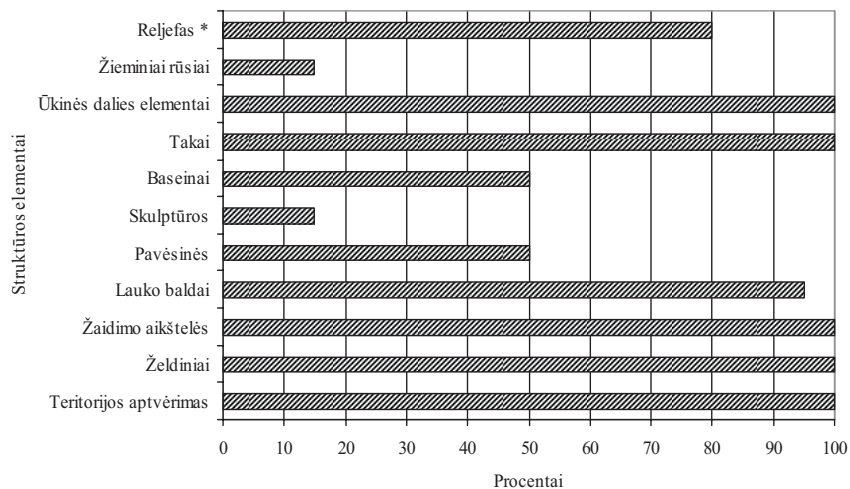
Tyrimo rezultatai

Struktūrinis skaidymas atliktas analizuojant, lyginant darželius ir įvertinant jų struktūroje pasitaikančius elementus. Pirmajame paveiksle parodyta vaikų darželių struktūros schema. Remiantis šia schema, buvo analizuojami atskiri darželių struktūriniai elementai, jų apželdinimas.

Būdingiausi struktūriniai elementai, kuriuos turi atskiri darželiai, parodyti 2 pav.

1 pav. Darželio struktūriniai elementai

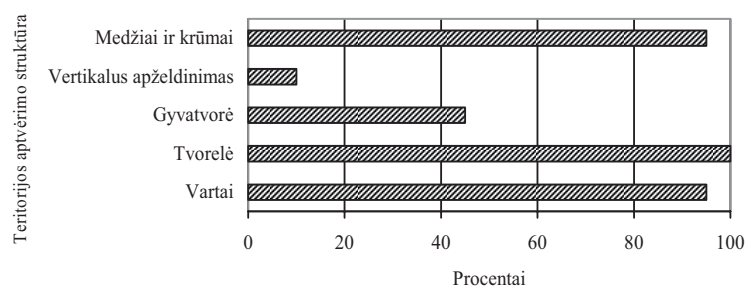

2 pav. Darželių struktūros analizė (* lygus reljefas)

Visi darželių teritorijos aptvertos. Pasitaikė apgriuvusių, netvarkingų tvorų. Tvoros darželiui būtinos dėl vaikų saugumo, teritorijos vientisumo išsaugojimo. Želdiniai dominuoja visuose darželiuose. Darželis be žaidimo aikštelės neišsivaizduojamas, jos yra visuose darželiuose. Lauko baldų nėra tik viename darželyje. Iš 19 tiriamų objektų, pusė jų turi pavėsinės. Skulptūras turi tik trys iš jų. Pusė darželių

turi baseinus, dauguma jų pertvarkyti į gėlynus. Visi darželiai turi takus, ūkinę dalį. Reljefas dažniausiai lygus (78,9 proc.), nes tai būdinga Šiaulių miestui.

Teritorijos aptvėrimą sudaro gyvatvorė, medžiai ir krūmai, vertikalus apželdinimas, tvorelė, vartai. Vartus ir tvorelę turi visi darželiai, jie metaliniai, tačiau dažniausiai netvarkingi (sulūžę, surūdiję, nudažyti) (3pav.).

3 pav. Teritorijos aptvėrimo struktūros analizė

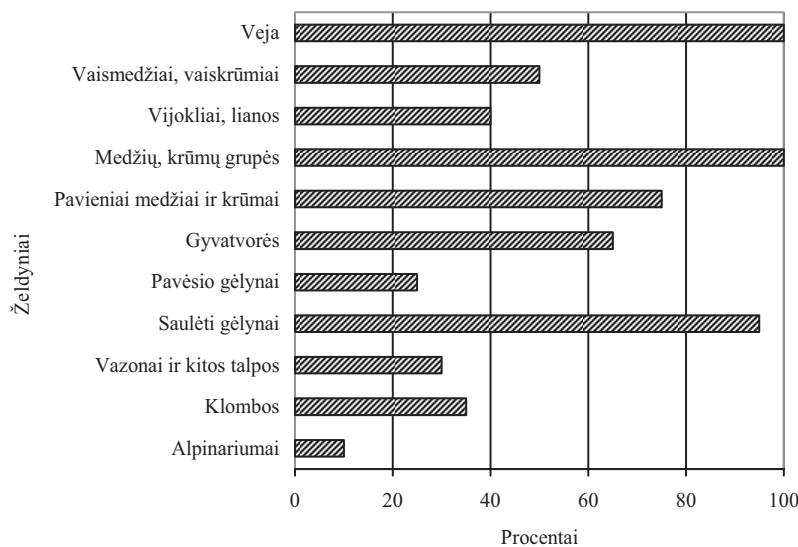
Teritorijos ribų želdiniai: gyvatvorės, krūmai, medžiai, vijokliai.

Gyvatvorės dažniausiai iš tradicinių augalų: blizgančiojo kaulenio (*Cotoneaster lucidus* Schltdl.), paprastojo ligustro (*Ligustrum vulgare* L.). Kai kur parinkti netinkami augalai, todėl neatlieka gyvatvorės funkcijos, atimta galimybė augalui pražysti, subrandinti vaisius, plinta šaknų atžalomis, kaip antai: amerikinis žilakrūmis (*Elaeagnus argentea* Pursh), auksuotasis serbentas (*Ribes aureum* Pursh), paprastosios alyvos (*Syringa vulgaris* L.). Prie teritorijos ribos dažniausiai sodinami tradiciniai medžiai ir krūmai: blizgantysis kaulenis (*Cotoneaster luci-*

us Schltdl.), paprastoji karagana (*Caragana arborescens* Lam.), mažalapė liepa (*Tilia cordata* Mill.), didžialapė liepa (*Tilia platyphyllos* Scop.), uosialapis klevas (*Acer negundo* L.). Vijokliai apželdinimui naudojami retai (5,3 proc.).

Želdiniai sukuria estetišką darželio aplinką, jungia pastatus ir įrenginius su kitais darželio elementais, teigiamai veikia vaikus.

Kaip vaikai užaugę vertins gamtą, labai priklausys nuo aplinkos, kurioje augo, mokėsi, žaidė. Nuo mažens vaikai turi pažinti grožį, mokytis jį suprasti ir kurti. Želdiniai užima nemažą dalį darželio teritorijos, jų įvairovė pristatoma 4 paveiksle.

4 pav. Želdinių ir želdynų apžvalga

Alpinariumas įrengtas viename darželyje, tik augalai yra neteisingai parinkti. 31,6 proc. darželių turi paaukštintus simetriškus gėlynus (klombas), 26,3 – vazonus ir kitas talpas. Juos reiktų naudoti ten, kur nėra galimybės natūraliomis sąlygomis auginti augalų.

Gėlynus turi visi darželiai. Juos galima skirstyti į saulėtus ir pavėsio. Saulėti gėlynai yra visuose, o pavėsio gėlynai – penkiuose darželiuose. Pavėsio gėlynuose pasodinta kai kurių šviesamėgių augalų, o paupinis jonpartis (*Matteuccia struthiopteris* (L.) Tod.) auga visuose pavėsio gėlynuose.

Alėja teikia aplinkai iškilmingumo, oficialumo, tačiau jos neturi nė vienas vaikų darželis, nors alėjai formuoti sąlygų ir erdvės daugelyje darželių pakankamai.

Gyvatvorės yra daugiau kaip pusėje (63,2 proc.) vaikų darželių. Ne visada gyvatvorė žymi teritorijos ribą. Dėl higieninių sanitarinių sąlygų gyvatvorę, žymincią darželio ribas, galėtų turėti visi vaikų darželiai.

Soliterai auga 15-oje darželių. Jiems galėtų būti parenkami dekoratyvesni medžiai ar krūmai.

Grupių teritorijose augantys medžiai ir krūmai

yra visuose darželiuose. Tačiau medžiai tos pačios rūšies ir aukščio. Kai kuriuose darželiuose neišnaudotos suaugusių medžių zonos, jose nėra objekto, kuris patrauktų vaiką. Čia būtų galima įkurti žaliają klasę.

42,1 proc. darželių auga vijokliai.

Pusėje darželių auginami tradicinių veislių vaismedžiai ir vaiskrūmiai. Vaismedžių veislės ir formos galėtų būti parinktos dekoratyvios, tai papuoštų darželio teritoriją, vaikai taip susipažintų su spalvomis, išmoktų jas skirti.

Aromatai veikia žmogų, šalia vaikų žaidimo aikštelės galėtų būti įrengtas sodelis aromatiniais augalams (tačiau aromatingi augalai traukia bites), įdomioms daržovėms, kurias prižiūrėtų ir jais rūpintųsi patys vaikai. Tai būtų rekreacinė veikla.

Veja yra visuose darželiuose, joje auga tradicinės vejai žolės, tačiau vienuose darželiuose ji gerai prižiūrėta, o kituose nenujauta, auga piktžolės.

Augalai padeda sukurti estetišką aplinką, paslėpti pastatų trūkumus. Dauguma darželių aptverta nevienodo stiliaus tvora, todėl ją galima paslėpti gyvatvore ar besidriekiančiu augalu, kuris laisvai galėtų driektis tvora ir „nudažytų“ ją žalia spalva.

Mažai darželių naudoja vertikalųjį želdinimą, kuris pagyvina, papuošia pastatus, paslepia griežtas linijas, sujungia juos su aplinka.

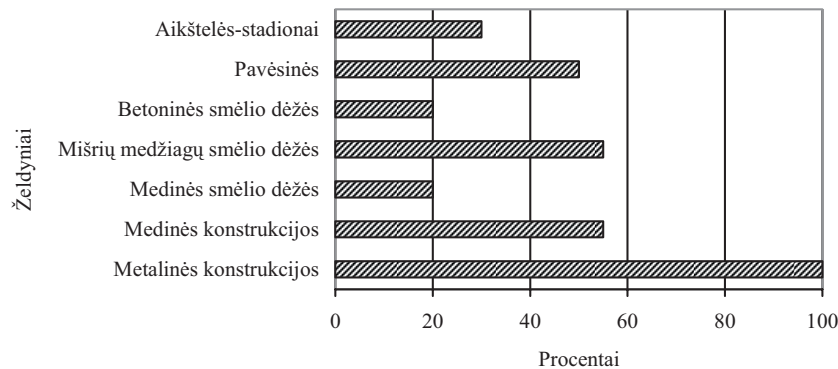
Estetiškai sutvarkytoje aplinkoje žmogus patiria komfortą ir jaukumą.

Pastebėta, kad vaikui, turinčiam jam skirtą vietą, kurioje laisvai gali žaisti, lakstyti, mankštintis ar ilsėtis, t. y. pats kontroliuoti tam tikrą aplinką, for-

muojasi asmenybės savarankiškumo, aktyvumo, bendravimo ir apsisprendimo gebėjimai.

Labai svarbu kuo racionaliau išdėstyti žaidimų įrenginius, kad jie skatintų ir viliotų vaikus aktyviai žaisti. Vaikų žaidimų aikštelės pagrindas yra smėlio dėžė.

Vaikų darželių žaidimų zonos analizė pateikta 5 paveiksle.

5 pav. Žaidimų zonos analizė

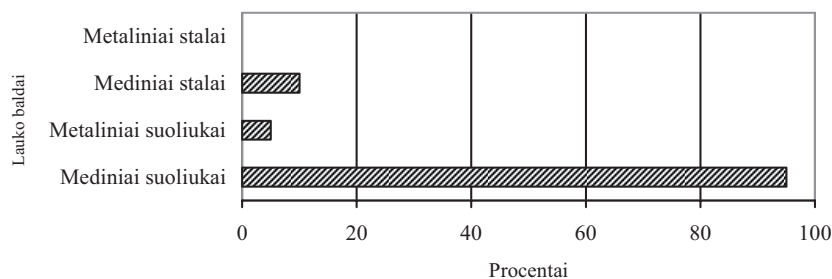
Metalinės konstrukcijos žaidimo įrenginiai dominuoja visuose darželiuose. Be to, 52,6 proc. jų turi ir medinių. Darželiuose vyrauja 3 tipų smėlio dėžės: medinės (21,1 proc.), mišrių medžiagų (55 proc.) ir betoninės (21,1 proc.). Mažiau kaip pusė darželių turi pavėsines, o 26,3 proc. – aikšteles ir stadionus. Medinės konstrukcijos žaidimo įrenginiai ir smėlio dėžės dėl oro sąlygų naudojamos rečiau nei meta-

linės ar betoninės. Kai kurios metalinės konstrukcijos nenaudojamos.

Nė vienas darželis neturi žaliosios klasės.

Mediniai ir metaliniai suoliukai ir stalai – tai darželių lauko baldai (6 pav.).

Lauko baldai ir žaidimų įrenginiai turi būti patogūs, derintis prie aplinkos ir išlieti į visumą.

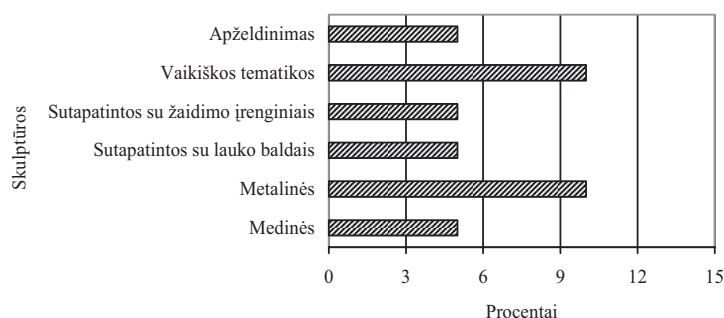

6 pav. Lauko baldų analizė

Suoliuko neturi tik vienas vaikų darželis, metalinį suoliuką turi taip pat tik vienas darželis (tai lemia meteorologinės sąlygos). Medinius stalus turi du darželiai. Lauko baldai darželyje yra būtini. Vaikai galėtų piešti, konstruoti, lipdyti lauke, prie stalo, tačiau jų darželiuose trūksta. Taip iš vaikų atimama

galimybė būti kuo ilgiau gryname ore.

Skulptūros teikia darželiui išskirtinumo, meniškumo. Matydami savo darželyje meno kūrinį, vaikai suvoks, kad jų aplinka išskirtinė, gražesnė, už tą, kuri yra už darželio ribų. Meniniai elementai darželio teritorijoje ugdytų vaikų meninį skonį (7 pav.).

7 pav. Skulptūrų analizė

Mažosios architektūros elementai – skulptūros – yra trijuose darželiuose. Viename – medinės, sutapatintos su lauko baldais ir žaidimo įrenginiais. Dviejuose – metalinės vaikiška tematika, viena iš jų atsitiktinai apželdinta kazokiniu kadagiu (*Juniperus sibirica* L.). Skulptūros yra netipinė struktūrinė darželio teritorijos dalis. Mažoji architektūra turi būti geros kokybės, teisingai parinkta, sauganti bendrą konceptualią idėją.

Kaip mažosios architektūros elementas, atskiruose darželiuose buvo įrengti baseinai. Tinkamai sutvarkyti baseinai ir jų aplinka sudaro sąlygas geresniam mikroklimatui, atlieka estetinę, pažintinę funkciją.

Mažiau kaip pusė darželių turėjo baseinus ir tik vienas iš jų dabar naudojamas pagal paskirtį. Keturi pertvarkyti į gėlynus, vienas pertvarkytas į smėlio dėžę, o trys apleisti. Baseinai: stačiakampio (5), daugiakampio (1), „inksto“ (3) formos.

Geras pavyzdys apleistus ir nenaudojamus baseinus pertvarkyti į gėlynus. Vandens telkinys želdyne teikia aplinkai kokybės, bet jis vaikų darželyje turi būti saugus, todėl vandens telkinius vaikų teritorijoje galima pakeisti augalais, kurių šakos ar lapai, augalų išdėstymas primintų vandens tėkmę ar upės kontūrus.

Reikalavimai takams: funkcionalumas, praktiškumas, dekoratyvumas ir kokybiškumas. Dominuoja tiesūs ir tik 1,5 proc. takų yra lenkti. Takai dažniausiai grįsti plytelėmis (89,5 proc.) arba asfaltuoti (89,5 proc.). Yra ir negrįstų takų. Ketvirtadalis takų neturi bortelių. Takai turėtų jungti darželio struktūrinės zonas į visumą. Kad pagerėtų teritorijos kokybė ekologiniu, rekreaciniu požiūriu, kai kuriuos teritorijos takus galima iškloti medinėmis trinčelėmis, rąstais.

Ūkinė dalis galėtų būti atskirta želdiniais, kurie saugotų darželį nuo triukšmo, dulkių, kvapų. Šiukšlių konteineriai neatskirti želdiniais nuo teritorijos. 36,8 proc. darželių prie mašinų stovėjimo aikštelių turi želdinius, tai dažniausiai gėlynai. Trys darželiai turi žieminius rūsius, vienas iš jų apželdintas tik veja, o du – dekoratyviaisiais augalais ir veja. Darželiuose ūkinė dalis neatskirta nuo bendros teritorijos, tai blogina darželio estetinį vaizdą.

Reljefu galima sumažinti arba padidinti erdvę, suteikti teritorijai išskirtinumo. Šiaulių miestui būdingas lygus reljefas, todėl jį galima pajavairinti dirbtinėmis terasomis, supilant dirbtinius kalnelius ir užsėjant veja, o žiemą naudoti kaip kalnelį nusileidimui rogutėmis. Darželiuose vyrauja lygus reljefas, tik du jų turi natūralų šlaitą, tačiau jis neišnaudotas apželdinimui. 31,6 proc. darželių turi dirbtinius kal-

nelius, kurie vasarą pajavairina aplinką, o žiemą vaikai gali nuo jų čiuožinėti.

Aplinka už darželio ribos įvairi. Kai kur už darželio ribų esančius objektus (daugiaaukščių namų skalbinių džiovyklas, „namą – vaiduoklį“, kapines) būtina paslėpti pasodinant teritorijos ribose medžių, krūmų, vijoklių, kad darželio teritorija turėtų estetišką vaizdą ir vaikai joje gerai jaustųsi. Visi darželiai už teritorijos ribų turi žalią zoną (veją, krūmus, medžius). 78,9 proc. darželių įsikūrę daugiaaukščių namų teritorijoje, o šalia aštuonių darželių yra garažai. 89,5 proc. darželių ribojasi su visuomeninės paskirties teritorija. Šalia vieno darželio yra įmonė, šalia kito – nenaudojamas statinys. 47,4 proc. darželių ribojasi su privačia valda.

Išvados

1. Kai kuriuose darželiuose prastai prižiūrimi želdiniai, jų per gausu, neteisingai parinkta vieta augalams (žvynuotieji kadagai „Meyeri“ pasodinti tankiai, auginama nuodingų augalų, saulėtuose gėlynuose auga pavėsio augalai ir atvirkščiai).
2. Vijokliai ir lianos retai naudojami vertikaliai apželdinimui, nors yra pigus ir efektyvus želdinimo būdas.
3. Kai kurie darželiai yra prie intensyvaus eismo kelių, todėl vaikų saugumo ir higienos tikslais galėtų būti daugiau gyvatvorių.
4. Mažajai architektūrai skiriama menkai dėmesio: nedaug skulptūrų; takai dažnai veda „į niekur“, tokie takai neatlieka savo funkcijos.
5. Darželių teritorijų struktūrą galima tobulinti šiais būdais:
 - a) įrengti papildomų struktūrinių elementų;
 - b) nenaudojamiems metaliniams žaidimo įrenginiams suteikti kitą funkciją (apželdinti, panaudoti kaip tvorelę vijokliniams augalams, taip galima gauti įdomią pavėsinę);
 - c) kadangi daugelis pastatų yra seni ir praradę estetinį vaizdą, jiems pridengti galima panaudoti vertikaliųjų apželdinimą;
 - d) teritorijų takų tinklą reikia rekonstruoti suteikiant jam kuo natūralesnes linijas.
6. Esama situacija rodo, kad darželių tvarkymas yra nepakankamas. Teritoriją galima tobulinti tiek įterpiant mažosios architektūros elementų, tiek atnaujinant žaliąsias zonas. Darželių teritorijoms trūksta vientisumo, išskirtinumo.

Literatūra

1. Klimavičienė D., Prakapaitė G., 2005, *Kokia aplinka – tokie ir mes*. Vaikystė. Nr. 3. P. 26–27.
2. Klimavičienė D., Prakapaitė G., 2005, *Želdiniai*.

ANALYSIS OF AREAS OF KINDERGARTENS OF ŠIAULIAI CITY*Rita Šulskienė***Summary**

The main subject of this thesis work is analysis of kindergarten territories in Šiauliai city and set up of greenery planting project of the day-time occupation centre "Goda".

The information about twenty kindergartens in Šiauliai was collected. We analyzed the scheme of kindergartens and marked out their fundamental structural elements. We also found out what plants are being grown in areas of kindergartens. We used one of the critical ways of thinking, that is, the method of cobweb netting. We also applied the same method while decomposing structural parts. There were charts for each structural element made up, where all the characteristic elements were written down as well as their quantity and percentage.

Keywords: areas of kindergartens, structural elements, details of architecture.

ŠIAULIŲ MIESTO VAIKŲ DARŽELIŲ TERITORIJŲ ANALIZĖ*Rita Šulskienė***Santrauka**

Pagrindinis šio disertacinio darbo objektas – vaikų darželių teritorijų Šiaulių mieste analizė ir dienos užimtumo centro „Goda“ žalumos sodinimo projekto įgyvendinimas.

Surinkta informacija apie dvidešimt Šiaulių vaikų darželių. Analizavome vaikų darželių sistemą ir apibrėžėme jų svarbiausius struktūrinius elementus. Taip pat išsiaiškinome, kokie augalai auginami vaikų darželių teritorijose. Naudojome vieną iš svarbiausių mąstymo būdų – voratinklio tiesimo metodą. Taip pat taikėme tą patį metodą atskirdami struktūrinę dalis. Kiekvienam struktūriniam elementui buvo sudarytos lentelės, į kurias buvo surašyti visi būdingi elementai ir jų kiekis bei procentinė dalis.

Prasminiai žodžiai: vaikų darželių teritorijos, struktūriniai elementai, architektūros detalės.

Įteikta 2009-08-24